

**BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM NGHỆ THUẬT TRUNG ƯƠNG**

NGUYỄN ĐẠT TÂN

**BẢO TỒN VÀ PHÁT HUY GIÁ TRỊ VĂN HÓA
THỰC HÀNH TÍN NGƯỠNG THỜ MẪU TAM PHỦ
TẠI ĐỀN GIỄ SEN, THÔN NỘI, XÃ ĐỨC THƯỢNG,
HUYỆN HOÀI ĐỨC, THÀNH PHỐ HÀ NỘI**

**TÓM TẮT
LUẬN VĂN THẠC SĨ QUẢN LÝ VĂN HÓA
Khóa 10 (2018 – 2020)**

Hà Nội, 2022

**CÔNG TRÌNH NÀY ĐÃ ĐƯỢC HOÀN THIỆN TẠI
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM NGHỆ THUẬT TRUNG ƯƠNG**

Người hướng dẫn khoa học: **PGS.TS Trịnh Thị Minh Đức**

Phản biện 1: **PGS.TS Nguyễn Thị Lan Thanh**

Phản biện 2: **PGS.TS Nguyễn Thị Phương Thảo**

Luận văn được bảo vệ trước Hội đồng chấm luận văn Thạc sĩ,
trường Đại học Sư phạm Nghệ thuật Trung ương
Vào hồi: 14h00 ngày 07 tháng 4 năm 2022

**Có thể tìm hiểu luận văn tại Thư viện Trường Đại học Sư
phạm Nghệ thuật Trung ương**

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Ngày 01 tháng 12 năm 2016, “Thực hành Tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ của người Việt” chính thức được UNESCO công nhận là DSVH phi vật thể đại diện của nhân loại. Năm 2018, UBND Thành phố Hà Nội đã công nhận đền Giẻ Sen (thôn Nội, xã Đức Thượng, huyện Hoài Đức) di tích lịch sử cấp thành phố nhằm tôn vinh những giá trị lịch sử; giáo dục thế hệ trẻ về truyền thống yêu nước, tinh thần dân tộc.

Thời gian vừa qua, công tác bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ tại Đền Giẻ Sen đã được quan tâm, triển khai thực hiện nhưng vẫn còn một số hạn chế như: một số cá nhân lợi dụng việc thực hành tín ngưỡng để hoạt động mê tín dị đoan; các hoạt động lợi dụng tín ngưỡng để trục lợi, kiếm tiền từ các hoạt động “sấm truyền”, xem bói, chữa bệnh; hiện tượng thương mại hóa, biến tướng trong các nghi lễ thờ Mẫu khiến cho nghi lễ mất đi tính linh thiêng, trở thành thách thức trong công tác bảo tồn và phát huy giá trị di sản...

Xuất phát từ những lý do trên, học viên chọn nghiên cứu đề tài: **“Bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ tại đền Giẻ Sen, thôn Nội, xã Đức Thượng, huyện Hòa Đức, thành phố Hà Nội”** làm Luận văn Thạc sĩ, chuyên ngành Quản lý văn hóa.

2. Tình hình nghiên cứu

2.1. Những công trình nghiên cứu về tín ngưỡng thờ Mẫu

- Tác giả Ngô Đức Thịnh (2012) trong cuốn *Đạo Mẫu Việt Nam*, đã giới thiệu một cách tổng thể về tín ngưỡng Thờ Mẫu, qua đó, giúp tác giả có thêm nhận thức về quá trình hình thành.

- Cuốn *Lên đồng, hành trình của thần linh và thân phận*, tác giả Ngô Đức Thịnh đã nghiên cứu nghi lễ Lên đồng, nghi lễ đặc trưng của tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ, Tứ phủ. Qua đó, giúp cho tác giả có những nhận định về hầu đồng tại đền Giẻ Sen....

- Tác giả Vũ Ngọc Khánh (tái bản có sửa chữa, bổ sung năm 2001) với công trình “*Tín ngưỡng dân gian Việt Nam*” đã trình bày về các tín ngưỡng dân gian Việt Nam, trong đó có tín ngưỡng thờ Mẫu nói chung và tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ, Tứ phủ.

- Tác giả Nguyễn Hữu Thọ (2013) trong tác phẩm “*Khía cạnh triết học trong tín ngưỡng thờ Mẫu của người Việt vùng đồng bằng Bắc bộ*” đã khái quát những nội dung cơ bản liên quan đến tín ngưỡng thờ Mẫu.

- Kỳ yếu Hội thảo khoa học quốc tế *Nghiên cứu thực hành tín ngưỡng trong xã hội đương đại (trường hợp tín ngưỡng thờ Mẫu)* do Bộ VH-TT-DL phối hợp với UBND tỉnh Nam Định tổ chức tháng 01 năm 2016.

2.2. Nhóm các công trình nghiên cứu về đền Giẻ Sen

- Tác giả Trịnh Trọng Quý (2016) với tác phẩm *Sự tích Mẫu Thủy Đền Giẻ Trời Ao Sen*. Qua tác phẩm này, giúp tác giả có thể khái quát về Đền Giẻ Sen và tín ngưỡng thờ Mẫu Thoải tại Đền Giẻ Sen....

- Tác giả Đặng Ngọc Huy (2020) với đề tài *Quản lý lễ hội truyền thống trên địa bàn huyện Hoài Đức, thành phố Hà Nội* đã giới thiệu khái quát về địa bàn huyện Hoài Đức; về lễ hội Đền Giẻ Sen trong tổng thể các lễ hội truyền thống trên địa bàn huyện Hoài Đức....

- Hồ sơ khoa học xếp hạng di tích cấp thành phố Đền Giẻ của UBND thành phố Hà Nội.

Như vậy, chưa có công trình nào nghiên cứu một cách hệ thống, chuyên sâu về việc bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ tại đền Giẻ Sen. Do vậy, việc nghiên cứu đề tài “*Bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ tại Đền Giẻ Sen, thôn Nội, xã Đức Thượng, huyện Hoài Đức, Thành phố Hà Nội*” là cần thiết.

3. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu

3.1. Mục đích nghiên cứu

Đánh giá thực trạng bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ tại Đền Giẻ Sen và đề xuất các giải pháp nâng cao hiệu quả công tác này trong thời gian tới.

3.2. Nhiệm vụ nghiên cứu

- Khái quát những vấn đề chung về bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ; khái quát về địa bàn nghiên cứu.

- Phân tích, đánh giá thực trạng hoạt động bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ tại Đền Giẻ Sen; chỉ rõ những ưu điểm, những hạn chế và nguyên nhân trong bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ tại Đền Giẻ Sen.

- Dự báo tình hình và đề xuất giải pháp nâng cao hiệu quả bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ tại Đền Giẻ Sen thời gian tới.

4. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

4.1. Đối tượng nghiên cứu

Bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ tại Đền Giẻ Sen.

4.2. Phạm vi nghiên cứu

Phạm vi về nội dung: hoạt động bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ với tư cách là DSVH phi vật thể.

Phạm vi về không gian: Tập trung nghiên cứu các hoạt động bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ tại Đền Giẻ Sen (thôn Nội, xã Đức Thượng, huyện Hoài Đức, Thành phố Hà Nội).

Phạm vi về thời gian: Từ năm 2016 đến nay.

5. Phương pháp nghiên cứu

Phương pháp phân tích, tổng hợp: Trên cơ sở các tài liệu thu thập được từ các nguồn khác nhau, tác giả tiến hành phân tích, làm rõ một số vấn đề lý luận về bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ tại Đền Giẻ Sen.

Phương pháp phỏng vấn sâu: Học viên thực hiện phỏng vấn sâu đối với lãnh đạo, công chức của huyện Hoài Đức, xã Đức Thượng;

tranh thủ ý kiến của các chuyên gia, các nhà khoa học, các nhà quản lý... nhằm tìm hiểu, làm rõ về các nội dung liên quan trong luận văn.

Phương pháp điền dã: Tác giả trực tiếp tham gia khảo sát tại khu vực Đền Giẻ Sen để có thể đưa ra nhận định chính xác về bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ tại đền Giẻ Sen.

Phương pháp tiếp cận liên ngành (Văn hóa học, xã hội học, bảo tàng, dân tộc học, quản lý văn hóa...): Tác giả nghiên cứu và phân tích toàn diện về công tác bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ tại Đền Giẻ Sen theo nhiều chiều, đảm bảo tính khách quan, toàn diện của vấn đề nghiên cứu.

6. Những đóng góp của luận văn

Việc nghiên cứu đề tài có ý nghĩa cả về lý luận và thực tiễn:

- Góp phần cung cấp một số giải pháp cho việc bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ tại đền Giẻ Sen.

- Đề tài được nghiên cứu thành công cũng sẽ là nguồn tài liệu tham khảo hữu ích cho học viên chuyên ngành Quản lý văn hóa tại Trường Đại học Sư phạm Nghệ thuật Trung ương.

7. Bố cục của luận văn

Ngoài phần Mở đầu, Kết luận, Tài liệu tham khảo và Phụ lục, Luận văn được chia thành 3 chương, cụ thể như sau:

Chương 1: Những vấn đề chung về bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ; tổng quan về đền Giẻ Sen

Chương 2: Thực trạng bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ tại đền Giẻ Sen

Chương 3: Một số giải pháp nâng cao hiệu quả bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ tại đền Giẻ Sen trong thời gian tới

Chương 1

NHỮNG VẤN ĐỀ CHUNG VỀ BẢO TỒN VÀ PHÁT HUY GIÁ TRỊ VĂN HÓA THỰC HÀNH TÍN NGƯỠNG THỜ MẪU TAM PHỦ; TỔNG QUAN VỀ ĐỀN GIẾ SEN

1.1. Một số khái niệm có liên quan đến đề tài

1.1.1. Khái niệm di sản văn hóa phi vật thể

Trên cơ sở phân tích một số khái niệm về Di sản văn hóa được nêu trong Công ước về bảo vệ di sản văn hóa phi vật thể được tổ chức UNESCO; Luật Di sản văn hóa năm 2001; Luật sửa đổi, bổ sung một số điều Luật Di sản văn hóa năm 2009; tác giả đồng thuận với khái niệm về DSVH phi vật thể được nêu ra trong Luật sửa đổi, bổ sung một số điều Luật DSVH năm 2009 như sau: “DSVH phi vật thể là sản phẩm tinh thần gắn với cộng đồng hoặc cá nhân, vật thể và không gian văn hóa liên quan, có giá trị lịch sử, văn hóa, khoa học, thể hiện bản sắc của cộng đồng, không ngừng được tái tạo và được lưu truyền từ thế hệ này sang thế hệ khác bằng truyền miệng, truyền nghề, trình diễn và các hình thức khác”.

1.1.2. Khái niệm tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ

Tam phủ trong tín ngưỡng thờ Mẫu tương ứng với các miền khác nhau trong vũ trụ, gồm Thiên phủ (do Mẫu Thượng Thiên cai quản), Nhạc phủ (do Mẫu Thượng Ngàn cai quản) và Thoải phủ (do Mẫu Thoải cai quản). Tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ của người Việt là một hình thức thờ cúng người mẹ hóa thân ở các miền (trời, sông nước, rừng núi), sự hỗn dung tôn giáo bản địa của người Việt và một số yếu tố của tôn giáo du nhập như Đạo giáo, Phật giáo.

1.1.3. Khái niệm thực hành tín ngưỡng Thờ Mẫu Tam phủ

Thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ là quá trình các chủ thể vận dụng, áp dụng mọi kiến thức về tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ để thực hiện các nghi lễ thờ cúng các Thánh Mẫu cai quản Thiên Phủ, Nhạc phủ và Thoải phủ nhằm cầu mong sức khỏe, tài lộc, may mắn.

1.1.4. Giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ

1.1.4.1. Khái niệm giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ

Để định nghĩa về giá trị phải xem xét nó ở các phương diện từ khách thể, chủ thể hoặc xem xét các mối quan hệ của chúng và thường căn cứ vào tính chất, phẩm chất của khách thể hoặc tùy thuộc vào chủ quan đánh giá của chủ thể. Do vậy, “giá trị là tính chất của khách thể, được chủ thể đánh giá là tích cực xét trong so sánh với các khách thể khác cùng loại trong một bối cảnh không gian - thời gian cụ thể”. Khái niệm giá trị thường được dùng với hàm nghĩa chỉ mặt tích cực, đó là cái có ý nghĩa, được đa số người trong xã hội thừa nhận.

1.1.4.2. Một số giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ của người Việt

Một là, giá trị tâm linh. Tín ngưỡng thờ Mẫu là tín ngưỡng bản địa của người Việt, chứa đựng những giá trị nhân văn cao cả, tôn vinh người phụ nữ qua hình tượng người mẹ tự nhiên; đã phát triển rộng khắp, tạo nên một nét nổi bật trong bức tranh chung vốn đã hết sức đa dạng phong phú của đời sống tín ngưỡng tôn giáo của nước ta.

Hai là, giá trị văn học nghệ thuật. Tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ được coi là “bảo tàng sống” lưu giữ bản sắc văn hóa, lịch sử của người Việt, đó là một nghệ thuật trình diễn tổng hợp có âm nhạc, bài hát, điệu múa, trang phục, các đạo cụ, lễ lới trong trình diễn cùng những thực hành văn hóa với hoạt động chính là các nghi lễ hầu đồng và những lễ hội dân gian.

Ba là, giá trị văn hóa của nghệ thuật (điệu khác, hội họa, trang trí, thêu may trong điện thờ, trong trang phục và đồ lễ). Trong thần điện có các vị thánh (Mẫu Thượng ngàn, các vị Quan, các Châu, các Cô) thuộc miền rừng núi, nơi cư trú tập trung của các dân tộc thiểu số như người Mường, Tày, Nùng, Dao...

1.1.5. Khái niệm bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ

1.1.5.1. Bảo tồn giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ

Hiện nay, có nhiều quan điểm khác nhau về bảo tồn nhưng có thể khái quát thành 3 quan điểm như sau, gồm: quan điểm bảo tồn nguyên vẹn; quan điểm bảo tồn trên cơ sở kế thừa; quan điểm bảo

tồn phát triển. Thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ của người Việt là một DSVH phi vật thể đại diện cho nhân loại, mang trong mình rất nhiều giá trị văn hóa nên việc xác định hình thức bảo tồn cho di sản này là hết sức quan trọng và cần thiết.

1.1.5.2. Phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ

Phát huy giá trị DSVH dân tộc là đưa giá trị văn hóa đó đến với cộng đồng, giúp cộng đồng phát triển đời sống kinh tế và tinh thần, đáp ứng cho công tác bảo tồn DSVH hoàn thiện hơn. Phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ là những hoạt động của các tổ chức, cá nhân nhằm đưa các giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ vào trong thực tiễn xã hội, góp phần mang lại những lợi ích trên cả phương diện vật chất và tinh thần cho cá nhân và cộng đồng.

1.1.5.3. Nội dung

Căn cứ vào các văn bản hiện hành; đối chiếu với thực tiễn hoạt động bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ tại đền Giẻ Sen, ngoài việc phân tích, làm rõ về các chủ thể, tác giả giới hạn nội dung bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ mẫu Tam phủ gồm 6 nội dung sau: (1) Triển khai thực hiện các văn bản về bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ; (2) Tổ chức trao truyền các giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ; (3) Tổ chức tuyên truyền, quảng bá về giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ; (4) Bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa của không gian thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ; (5) Phát huy vai trò của cộng đồng trong bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ; (6) Thanh tra, kiểm tra, xử lý vi phạm trong hoạt động thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ tại đền Giẻ Sen.

1.2. Các văn bản quản lý hoạt động bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ

1.2.1. Các văn bản của Trung ương

1.2.1.1. Các văn bản của Đảng

1.2.2.2. Các văn bản của Nhà nước

1.2.2. Các văn bản của thành phố Hà Nội và của huyện Hoài Đức

Thời gian vừa qua, trong các văn kiện Đại hội Đảng bộ Thành phố Hà Nội các nhiệm kỳ đều đề ra các chủ trương cho việc phát triển văn hóa của Thủ đô Hà Nội. Theo đó, đối với các DSVH của Thủ đô cần phải nhanh chóng có quy hoạch; bảo tồn và tôn tạo các công trình, di tích văn hóa - lịch sử - cách mạng; bảo tồn và phát huy các loại hình văn hóa dân tộc, các giá trị văn hóa. Thành ủy Hà Nội cũng đã ban hành nhiều Chương trình hành động phát triển văn hóa. Đề cập đến việc bảo tồn, phát huy giá trị văn hoá di sản, Chương trình số 06-CTr/TU đã đặt ra những nhiệm vụ cụ thể cho công tác bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa; xử lý hài hoà giữa bảo tồn và phát huy giá trị di sản văn hoá với các hoạt động phát triển kinh tế, du lịch bền vững phù hợp với từng đơn vị trên địa bàn Thành phố.

1.3. Khái quát về xã Đức Thượng và đền Giế Sen

1.3.1. Khái quát về xã Đức Thượng

Huyện Hoài Đức là một huyện ngoại thành của thành phố Hà Nội; phía Bắc giáp huyện Đan Phượng; phía Tây giáp huyện Quốc Oai; phía Nam giáp quận Hà Đông; phía Đông giáp quận Nam Từ Liêm và Bắc Từ Liêm; với nhiều tuyến giao thông quan trọng như Đại lộ Thăng Long, quốc lộ 32, các trục tỉnh lộ 442 và nhiều dự án như đường vành đai 4 và các khu đô thị. Xã Đức Thượng là một xã trong 20 xã, thị trấn của huyện Hoài Đức và nằm ở phía Bắc của huyện Hoài Đức, có diện tích 5,27 km, là một xã thuần nông; phía Bắc giáp huyện Đan Phượng, phía Tây Nam giáp xã Minh Khai, Dương Liễu, phía Đông Nam giáp thị trấn Tràm Trôi.

1.3.2. Khái quát về đền Giế Sen

Đền Giế Sen nằm tại địa bàn thôn Nội, xã Đức Thượng (Hoài Đức, Hà Nội). Cách trung tâm thành phố Hà Nội khoảng 20km theo trục Quốc lộ 32 từ Hà Nội đi Sơn Tây, có một đầm sen rộng khoảng vài chục mẫu trên cánh đồng trũng thuộc thôn Nội, xã Đức Thượng, một làng thuộc vùng Kẻ Trôi xưa (vì có đầm sen lớn mà làng còn có tên gọi là Trôi Ao Sen).

1.3.2.1. Về kiến trúc và lịch sử xây dựng Đền Giế

Đền Giẻ Sen được xây dựng vào thời Nguyên theo lối kiến trúc truyền thống, gồm các hạng mục nghi môn, tiền tế, hậu cung và tả hữu mạc. Đồng thời, tại di tích còn lưu lại nhiều hiện vật mang giá trị nghệ thuật kiến trúc từ thời Nguyên, gắn liền với di tích và đời sống văn hóa tinh thần của nhân dân.

Trong khoảng 10 năm gần đây (2005-2015), Đền Giẻ được xây dựng bổ sung nhiều hạng mục góp phần quan trọng hình thành diện mạo khang trang bề thế của ngôi đền ngày nay. Ngoài ra, khu Nhà khách và các cơ sở phục vụ nhà đền cũng được hoàn tất, đáp ứng nhu cầu phục vụ khách thập phương hằng ngày tới tham quan, lễ bái và phục vụ Lễ hội...

1.3.2.2. Điện thần ở Đền Giẻ Sen

Điện thần ở đền Giẻ Sen về cơ bản tuân theo chuẩn mực điện thần của tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ nhưng vị trí thần chủ của Đền thuộc về Mẫu Thủy. Phía trên cửa võng có bức đại tự cổ “Linh từ” (nghĩa là Đền linh thiêng) được khảm ốc; hàng thứ hai, bày tượng Ngũ vị Tôn quan gồm: Quan Đệ Nhất Thượng Thiên mặc áo đỏ, Quan Đệ Nhị Giám sát mặc áo xanh, Quan Đệ Tam Thoải phủ mặc áo trắng, Quan Đệ Tứ Khâm sai mặc áo vàng và Quan Đệ Ngũ Tuần Tranh mặc áo tím; hàng thứ ba là Tứ phủ Ông Hoàng. Ở đây chỉ bày tượng ba ông Hoàng tiêu biểu là ông Hoàng Bơ (Hoàng Ba) thuộc Thoải phủ mặc áo trắng ngồi giữa, bên phải là ông Hoàng Bảy thuộc Nhạc phủ mặc áo xanh, bên trái là ông Hoàng Mười thuộc địa phủ mặc áo vàng.

1.3.2.3. Lễ hội hàng năm và hoạt động thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ tại đền Giẻ Sen

Ngày thường, đền Giẻ Sen thu hút hàng trăm con nhang đệ tử, khách thập phương đến thăm viếng, lễ bái hầu đồng. Những ngày Sóc Vọng (Mồng một, ngày Rằm hàng tháng) số người đổ về Đền càng đông gấp bội. Những năm có hội lớn (5 năm một lần), dân làng còn tổ chức rước kiệu Mẫu từ Đền vào làng, sau đó lại rước kiệu Mẫu về Đền... Cả ba đêm hội được dành cho các chiếu chèo, với các tích xưa chuyện cũ, các canh hát quan họ, các giá hầu đồng cùng hát

văn nghệ thuật. Ngày nay, còn có các đoàn nghệ thuật biểu diễn giao lưu với các đoàn thể thanh niên, phụ nữ, cựu chiến binh, người cao tuổi, thiếu nhi...

1.4. Vai trò của quản lý đối với hoạt động bảo tồn và phát huy đối với thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ tại đền Gié Sen

Một là, góp phần thực hiện nhiệm vụ trong Chương trình hành động quốc gia bảo vệ và phát huy giá trị di sản thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ.

Hai là, góp phần đảm bảo sức sống của thực hành tín ngưỡng, phổ biến những giá trị nhân văn, những hành vi, nghĩa cử tốt đẹp cho thế hệ mai sau.

Ba là, góp phần bảo tồn và phát huy bản sắc văn hóa Việt Nam; nhiều phong tục tập quán tốt đẹp của dân tộc được bảo tồn và phát huy, tạo sức đề kháng vững chắc cho văn hóa bản địa.

Tiểu kết

Trong chương 1, tác giả đã tập trung nghiên cứu những khái niệm liên quan đến đề tài; khái quát những văn bản của Đảng, Nhà nước và của thành phố Hà Nội về bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ. Trên cơ sở đó, tác giả xác định và giới thuyết khung phân tích của đề tài tập trung vào các nội dung sau: Triển khai thực hiện các văn bản về bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ; Tổ chức trao truyền các giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ; Tổ chức tuyên truyền, quảng bá về giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ; Bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa của không gian thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ; Phát huy vai trò của cộng đồng trong bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ; Thanh tra, kiểm tra, xử lý vi phạm trong hoạt động thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ tại đền Gié Sen.

Chương 2
THỰC TRẠNG BẢO TỒN VÀ PHÁT HUY GIÁ TRỊ VĂN
HÓA THỰC HÀNH TÍN NGƯỠNG THỜ MẪU TAM PHỦ
TẠI ĐỀN GIỄ SEN

2.1. Các chủ thể thực hiện hoạt động bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ

2.1.1. Chủ thể nhà nước

2.1.1.1. Sở Văn hóa và Thể thao Thành phố Hà Nội

Sở Văn hóa và Thể thao (VHTT) Thành phố Hà Nội là cơ quan chuyên môn thuộc UBND thành phố Hà Nội; thực hiện chức năng tham mưu, giúp UBND thành phố quản lý nhà nước về văn hóa trên địa bàn thành phố theo quy định của pháp luật... Sở VHTT thành phố Hà Nội là một trong những chủ thể chịu trách nhiệm chính trong việc bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ tại đền Giẻ Sen, một di tích lịch sử cấp thành phố. Cơ cấu tổ chức của Sở VHTT thành phố Hà Nội gồm có Giám đốc Sở, các Phó Giám đốc Sở, 09 phòng chuyên môn nghiệp vụ, trong đó, Phòng Quản lý di sản là đơn vị chịu trách nhiệm tham mưu với lãnh đạo Sở VHTT về bảo tồn và phát huy giá trị của các DSVH vật thể và phi vật thể.

2.1.1.2. Phòng Văn hóa và Thông tin huyện Hoài Đức

Phòng Văn hóa và Thông tin là cơ quan chuyên môn thuộc UBND huyện có chức năng tham mưu, giúp UBND huyện Hoài Đức thực hiện quản lý nhà nước về văn hoá và các dịch vụ công thuộc lĩnh vực văn hoá. Phòng Văn hoá và Thông tin chịu sự chỉ đạo, quản lý về tổ chức, biên chế và hoạt động của UBND huyện; đồng thời chịu sự chỉ đạo, hướng dẫn, kiểm tra về chuyên môn nghiệp vụ của Sở VHTT, Sở Thông tin và Truyền thông.

2.1.1.3. Ban quản lý di tích đền Giẻ Sen

Ban quản lý di tích đền Giẻ Sen có sự tham gia của lãnh đạo xã, Mặt trận Tổ quốc xã, Hội Người cao tuổi, đại diện trụ trì, ban quản lý và người trông coi trực tiếp để bảo vệ và giữ gìn di tích theo đúng quy định của pháp luật về quản lý DSVH. Ban quản lý khu di

tích đền Giẻ Sen có trách nhiệm tham mưu giúp UBND xã, huyện trong việc bảo vệ và phát huy giá trị di tích trên địa bàn; báo cáo và kiến nghị những vấn đề liên quan đến tình trạng di tích; kịp thời đề xuất khen thưởng, xử phạt các tổ chức, cá nhân có hành vi xâm hại đến các di tích trên địa bàn theo đúng quy định của pháp luật. Trong quá trình hoạt động ban văn hóa, quản lý di tích đền Giẻ Sen luôn tuân thủ những ý kiến chỉ đạo của cấp ủy Đảng, chính quyền địa phương. Ban Quản lý hoạt động theo nhiệm kỳ 2 năm sau mỗi tháng có họp kiểm điểm hoạt động, đồng thời có những cuộc họp đột xuất trước những hoạt động bất thường và sự kiện quan trọng theo nội dung.

2.1.2. Chủ thể cộng đồng

Một là, Ban khánh tiết và tổ bảo vệ của di tích. Ban Khánh tiết và tổ Bảo vệ thực hiện chức năng và nhiệm vụ theo quy chế của UBND huyện đề ra; có trách nhiệm kết hợp với chính quyền xã Đức Thượng đảm bảo việc bảo vệ, duy trì hương khói trong di tích; giữ gìn vệ sinh sạch sẽ khuôn viên, các đồ tế tự, bảo vệ và giữ gìn tài sản của nhà đền; bảo quản các sắc phong nghiêm mật; báo cáo, đề xuất với Ban quản lý di tích, UBND xã Đức Thượng, UBND huyện Hoài Đức phê duyệt việc thay đổi, coi nói, xây dựng các hạng mục nhỏ trong khu vực nhà đền.

Hai là, cộng đồng dân cư và các cá nhân tham gia các hoạt động thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ tại đền Giẻ Sen. Đây là một trong những chủ thể có vai trò rất quan trọng trong việc bảo tồn và phát huy giá trị tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ tại đền Giẻ Sen. Chủ thể này bao gồm dân cư tại khu vực xã Đức Thượng, nhất là tại thôn Nội có liên quan đến sinh hoạt tín ngưỡng thờ Mẫu; các CLB hát văn, các nhóm hầu đồng, các bản hội... mà thành viên tham gia là người tại các địa phương khác. Ngoài ra, các cơ quan báo chí cũng là một trong những chủ thể cộng đồng quan trọng trong việc bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ.

2.1.3. Cơ chế phối hợp

Việc thực hiện cơ chế phối hợp giữa các chủ thể phải đặt dưới sự lãnh đạo của cấp ủy Đảng, sự chỉ đạo, quản lý thống nhất của các cấp chính quyền; đồng thời, phải phát huy quyền làm chủ của người dân. Sự phối hợp giữa các chủ thể được thực hiện theo cả trực dọc và trực ngang; được phân công chặt chẽ nhằm tránh sự trùng chéo nhiệm vụ.

2.2. Nguồn lực cho hoạt động bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ tại đền Giẻ Sen

2.2.1. Nguồn nhân lực

Kể từ khi di sản văn hóa phi vật thể đại diện của nhân loại “Tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ của người Việt” được vinh danh, vai trò của các đồng thầy, thủ nhang và những người giữ quyền sở hữu cơ sở vật chất của di tích thờ Mẫu ngày càng được nâng cao. Thủ nhang đền Giẻ Sen đóng vai trò quan trọng trong việc tổ chức, điều hành thực hành tín ngưỡng tại di tích. Bên cạnh đó, còn có những người phục vụ và tham gia nghi lễ cho một vấn hầu (gồm nhiều giá) được gọi là hầu dâng và cung văn (người hát văn, người sử dụng nhạc cụ).

Ban Khánh tiết và tổ Bảo vệ di tích đền Giẻ Sen kết hợp với chính quyền xã Đức Thượng đảm bảo việc bảo vệ, duy trì hương khói trong di tích; giữ gìn vệ sinh sạch sẽ khuôn viên, các đồ tế tự, bảo vệ và giữ gìn tài sản của nhà đền; bảo quản các sắc phong nghiêm mật; báo cáo, đề xuất với Ban quản lý di tích, UBND xã Đức Thượng, UBND huyện Hoài Đức phê duyệt việc thay đổi, coi nói, xây dựng các hạng mục nhỏ trong khu vực nhà đền.

Ngoài ra, tham gia vào việc bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ tại đền Giẻ Sen còn có cộng đồng dân cư tại khu vực xung quanh đền Giẻ Sen liên quan đến sinh hoạt tín ngưỡng thờ Mẫu; các câu lạc bộ hát văn, các nhóm hầu đồng, các bản hội... mà thành viên là người tại các địa phương khác đến tham gia nghi lễ, tham dự lễ hội không thường xuyên.

2.2.2. Cơ sở vật chất

Cơ sở vật chất cho hoạt động bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ tại đền Giẻ Sen chính là không gian thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu. Thời gian vừa qua, chính quyền huyện Hoài Đức và xã Đức Thượng đã cùng với Ban Quản lý di tích đền Giẻ Sen tích cực vận động, huy động hiệu quả nhiều tiềm lực xã hội để trùng tu, tôn tạo di tích, mở rộng không gian thực hành tín ngưỡng theo chủ trương xã hội hóa.

2.2.3. Nguồn tài chính

Nguồn tài chính phục vụ công tác bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ tại đền Giẻ Sen chủ yếu được huy động từ nguồn xã hội hóa và tiền công đức. Kinh phí tổ chức hoạt động thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ chủ yếu được huy động từ các nhóm người chuyên tham gia thực hành tín ngưỡng; sử dụng để mua sắm các vật phẩm, đồ dùng phục vụ cho hoạt động thực hành. Đối với tiền công đức, Ban Quản lý di tích bố trí lực lượng ghi sổ công đức, thu gom tiền lễ trên ban thờ vào các hòm công đức tại di tích. Khi kiểm đếm phải có sự tham gia của cơ quan công an, Tài chính - Kế hoạch huyện, đại diện chính quyền xã nơi có di tích, cán bộ ban Quản lý Di tích. Lập biên bản xác định cụ thể tổng số tiền từng lần kiểm đếm và quản lý, sử dụng theo quy định của pháp luật.

2.3. Hoạt động quản lý bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ tại đền Giẻ Sen

2.3.1. Triển khai thực hiện các văn bản về bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ

Việc triển khai thực hiện các văn bản về bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ đã được các cấp chính quyền và các lực lượng chức năng của thành phố Hà Nội, của huyện Hoài Đức quan tâm thực hiện và đã đạt được nhiều hiệu quả tích cực; qua đó góp phần nâng cao nhận thức của các cán bộ, công chức làm công tác văn hóa cũng như của quần chúng nhân dân trên địa bàn về bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ. Sở VH TT thành phố Hà Nội đã tham

mưu với Thành ủy ban hành Chương trình hành động số 06-CTr/TU về phát triển văn hóa - xã hội, nâng cao chất lượng nguồn nhân lực Thủ đô, xây dựng người Hà Nội thanh lịch, văn minh giai đoạn 2021 – 2025.

2.3.2. Tổ chức trao truyền các giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ

Để bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ, thời gian vừa qua, cùng với các hoạt động nghiên cứu, xây dựng hồ sơ di tích, các hoạt động tuyên truyền, phổ biến về DSVH này đã được các cấp chính quyền và các cơ quan chức năng của huyện Hoài Đức quan tâm, thực hiện thường xuyên với nhiều hình thức đa dạng, phong phú; đối tượng được tuyên truyền, phổ biến ngày càng mở rộng trong mọi tầng lớp nhân dân. Nhiều trường học đã xây dựng những buổi học ngoại khóa, những cuộc thi tìm hiểu về DSVH thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ; những buổi biểu diễn nghệ thuật có giá trị giáo dục văn hóa truyền thống đã thu hút sự quan tâm của nhiều đối tượng học sinh trên địa bàn xã Đức Thượng nói riêng và địa bàn huyện Hoài Đức nói chung, tạo những chuyển biến tích cực về nhận thức của thế hệ trẻ về ý thức giữ gìn và phát huy giá trị DSVH thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ.

Bên cạnh đó, UBND xã Đức Thượng phối hợp với Ban Quản lý di tích đền Giẻ Sen thông qua hệ thống loa phát thanh của xã Đức Thượng và của đền Giẻ Sen để phổ biến các nội dung của Luật DSVH, các quy định của chính quyền địa phương trong việc tổ chức thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ; giới thiệu về di tích đền Giẻ Sen; các quy định về thực hiện nếp sống văn minh tại các cơ sở tín ngưỡng, tôn giáo...; tổ chức các đoàn thể (Hội Phụ nữ, Hội Nông dân, Đoàn Thanh niên...) của xã tham gia học tập, tìm hiểu về Luật DSVH, Luật Tín ngưỡng, tôn giáo và các văn bản pháp luật khác có liên quan.

Ngoài ra, Phòng VH TT huyện Hoài Đức đã phối hợp và tạo điều kiện thuận lợi cho các tổ chức xã hội trên địa bàn tổ chức các hoạt động thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ tại đền Giẻ Sen

với nghi lễ hát văn - hầu đồng, nhằm tôn vinh các giá trị văn hóa, nghệ thuật của nghi lễ này, thu hút sự quan tâm của nhiều tầng lớp nhân dân.

2.3.3. Tổ chức tuyên truyền, quảng bá về giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ

Thông qua công tác tuyên truyền nhằm góp phần thực hiện và bảo đảm quyền tự do tín ngưỡng của nhân dân; bảo đảm các hoạt động tín ngưỡng tuân thủ các quy định của pháp luật; phát huy những mặt tích cực và hạn chế những mặt tiêu cực trong các hoạt động tín ngưỡng; đồng thời, góp phần tăng cường vai trò của Nhà nước trong điều chỉnh các hoạt động tín ngưỡng, tôn giáo nói chung.

Các hoạt động thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ tại đền Giẻ Sen đều được tổ chức theo đúng nghi thức của tín ngưỡng thờ Mẫu, không xuất hiện những hành vi lợi dụng dạng thức thực hành của tín ngưỡng này để trục lợi, hay núp bóng để tuyên truyền những tà thuyết trái với giá trị truyền thống của dân tộc, cộng đồng. Tùy theo nhu cầu và điều kiện của người làm lễ mà các giá đồng được tổ chức phù hợp theo tinh thần đơn giản, gọn nhẹ, tiết kiệm. Một số thủ tục rườm rà, tốn kém như chuẩn bị đồ vàng mã xa xỉ như nhà lầu, ô tô hay tiền lộc mệnh giá cao đã giảm. Đa số các chiểu hầu đồng được thực hiện đúng thời gian và có qui mô vừa phải.

Vai trò của các chủ thể cộng đồng, nhất là đội ngũ ông đồng, bà đồng được phát huy, góp phần mang lại hiệu quả tích cực trong công tác tuyên truyền, quảng bá về giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ. Bản thân chính ông/bà đồng cũng là người tuyên truyền, vận động để cho con nhang, đệ tử hiểu đúng và nghi thức hầu đồng. Chính nhờ việc thực hiện nếp sống văn hóa trong nghi thức hầu đồng nên các hủ tục mê tín, lạc hậu trước, trong, sau tổ chức hầu đồng đã giảm hẳn.

2.3.4. Bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa của không gian thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ

Đền Giẻ Sen là một di tích lịch sử cấp thành phố với nhiều giá trị về kiến trúc và lịch sử, văn hóa. Đồng thời, tại di tích còn lưu

lại nhiều hiện vật mang giá trị nghệ thuật kiến trúc từ thời Nguyễn, gắn liền với di tích và đời sống văn hóa tinh thần của nhân dân. Với những giá trị nghệ thuật, nhân văn đó, UBND thành phố Hà Nội đã công nhận Di tích đền Giẻ Sen là di tích lịch sử cấp thành phố. Đây là di tích lịch sử thứ 7 thuộc xã Đức Thượng được các cấp có thẩm quyền xếp hạng. Trong khoảng 10 năm gần đây (2005-2015), Đền Giẻ được xây dựng bổ sung nhiều hạng mục góp phần quan trọng hình thành diện mạo khung trang bề thế của ngôi đền ngày nay; khu Nhà khách và các cơ sở phục vụ nhà đền cũng được hoàn tất, đáp ứng nhu cầu phục vụ khách thập phương hằng ngày tới tham quan, lễ bái và phục vụ Lễ hội... Như vậy, có thể thấy rằng việc bảo tồn và phát huy giá trị của đền Giẻ Sen - không gian diễn ra hoạt động thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ đã luôn nhận được sự quan tâm đầu tư của các cấp chính quyền và sự hưởng ứng nhiệt tình của các tầng lớp nhân dân, góp phần giữ gìn và phát huy những giá trị đặc sắc về nghệ thuật kiến trúc, về văn hóa và lịch sử của ngôi Đền.

2.3.5. Phát huy vai trò của cộng đồng

Bên cạnh trách nhiệm bảo tồn và phát huy giá trị di sản của các chủ thể Nhà nước thì cộng đồng dân cư đóng vai trò rất quan trọng trong việc bảo tồn và phát huy giá trị của các di sản bởi đó là vừa là chủ thể tham gia bảo tồn, vừa là người thụ hưởng những giá trị đó. Với vị trí là người trực tiếp thực hành, gìn giữ di sản văn hóa, vai trò của các đồng thầy, thủ nhang và những người giữ quyền sở hữu cơ sở vật chất của di tích thờ Mẫu ngày càng được nâng cao, nhất là trong việc quản lý di sản và điều hành các nhóm bản hội. Đẩy mạnh xã hội hóa mở các lớp truyền dạy sử dụng đạo cụ âm nhạc phục vụ nhiệm vụ bảo tồn nghệ thuật hát văn của các bản hội và các trung tâm thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu. Tổ chức các buổi hội thảo về tín ngưỡng thờ Mẫu, trong đó có tín ngưỡng thờ Mẫu Thoải tại đền Giẻ Sen; tổ chức các hoạt động giao lưu, chia sẻ kinh nghiệm giữa các bản hội trong việc thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ; nâng cao năng lực thực hành, quản lý di sản cho cộng đồng; trong đó, tổ chức đào tạo, bồi dưỡng nâng cao trình độ chuyên môn, nghiệp

vụ, kỹ năng, phương pháp bảo vệ, kiểm kê DSVH phi vật thể cho đội ngũ cán bộ văn hóa cấp xã, chủ nhiệm Câu lạc bộ, người phụ trách bản hội...

2.3.6. Thanh tra, kiểm tra, xử lý vi phạm trong thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ tại đền Giẻ Sen

Thời gian qua, các cơ quan chức năng của UBND thành phố Hà Nội và huyện Hoài Đức đã luôn quan tâm, triển khai công tác thanh tra, kiểm tra, xử lý vi phạm trong hoạt động bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ tại đền Giẻ Sen nhằm đảm bảo cho cá hoạt động thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ tại đền Giẻ Sen được thực hiện theo đúng các quy định của pháp luật, phù hợp với thuần phong, mỹ tục của dân tộc và quy định của chính quyền địa phương.

2.4. Đánh giá chung

2.4.1. Ưu điểm và nguyên nhân

Một là, công tác triển khai các văn bản về bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ đã được quan tâm thực hiện và đạt được nhiều kết quả quan trọng.

Hai là, công tác trao truyền các giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ đã được quan tâm thực hiện và đạt được những kết quả nhất định.

Ba là, công tác tuyên truyền, quảng bá về giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu được triển khai với nhiều hình thức và nội dung phong phú, đa dạng.

Bốn là, công tác trùng tu, tôn tạo di tích đền Giẻ Sen đã được các cấp chính quyền và cộng đồng nhân dân quan tâm, thực hiện theo đúng chủ trương xã hội hóa của Đảng, Nhà nước ta.

Năm là, vai trò của các chủ thể cộng đồng trong bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ ngày càng được phát huy; nhận thức và ý thức trách nhiệm chấp hành pháp luật của đội ngũ thực hành tín ngưỡng ngày càng được nâng cao, làm cơ sở để định hướng cho các hoạt động tuân thủ đúng

quy định của pháp luật, ngăn chặn các hành vi lợi dụng tín ngưỡng, các hiện tượng mê tín dị đoan trong quá trình thực hành tín ngưỡng.

Sáu là, công tác thanh tra, kiểm tra, xử lý vi phạm trong hoạt động thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ tại đền Giẻ Sen đã được quan tâm, triển khai, góp phần làm cho hoạt động này thể hiện đúng bản chất của tín ngưỡng thờ Mẫu; công tác phòng, cháy và chữa cháy tại đền Giẻ Sen, nhất trong các thời điểm hay mưa bão...

Các ưu điểm trên đạt được do nhiều nguyên nhân như: Sự quan tâm lãnh đạo, chỉ đạo của các cấp ủy Đảng, các cấp chính quyền trên địa bàn thành phố Hà Nội; sự đóng góp tích cực của các chủ thể tham gia thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ tại đền Giẻ Sen; các quy định của pháp luật liên quan đến việc bảo tồn và phát huy giá trị DSVH ngày càng được hoàn thiện; việc phát huy vai trò của các chủ thể cộng đồng trong bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa của di sản ngày càng được nâng cao...

2.4.2. Hạn chế và nguyên nhân

Thứ nhất, vẫn còn một số hiện tượng tiêu cực trong việc thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ tại đền Giẻ Sen; một số người còn lợi dụng nghi lễ để trục lợi, làm sai lệch giá trị đích thực ban đầu.

Hai là, vẫn có hiện tượng thương mại hóa, buôn thần bán thánh yêu cầu con nhang đệ tử bỏ ra khoản tiền lớn cho việc tổ chức hầu đồng.

Ba là, chưa phát huy tốt vai trò của các phương tiện thông tin đại chúng, các báo, đài trong công tác tuyên truyền giá trị văn hóa của tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ. Phương pháp, cách thức tuyên truyền trong quản lý hoạt động của tín ngưỡng thờ Mẫu chủ yếu vẫn mang tính hành chính, như gửi văn bản, hướng dẫn về các nội dung có liên quan.

Nguyên nhân của những tồn tại nêu trên: Chưa có những quy định, chuẩn mực chung về tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ của người Việt, dẫn đến sự tùy tiện trong việc thực hành tín ngưỡng; không có hình thức quản lý cụ thể nào về hầu đồng; nhận thức của

một bộ phận người chuyên hoạt động thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ còn hạn chế; ý thức giữ gìn và bảo tồn các giá trị văn hóa của người dân hiện nay còn chưa cao; chưa có sự phân công, phối hợp trong quản lý đối với hoạt động thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu. Bên cạnh đó, đội ngũ cán bộ làm công tác văn hóa ở các địa phương còn mỏng, đặc biệt là cán bộ chuyên trách.

Tiểu kết chương 2

Hoạt động bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ tại đền Giẻ Sen có sự tham gia của nhiều chủ thể khác nhau, gồm: chủ thể quản lý nhà nước và các chủ thể cộng đồng. Chính vì vậy, phải có sự phối hợp chặt chẽ giữa các chủ thể theo cả trục dọc và trục ngang; đồng thời, phải có sự phân công, phân cấp rõ ràng trên cơ sở chức năng, nhiệm vụ, quyền hạn và thế mạnh của từng chủ thể. Tác giả luận văn đưa ra những nhận định, đánh giá chung về ưu điểm cũng như những tồn tại, hạn chế trong công tác này; chỉ ra những nguyên nhân của các tồn tại, hạn chế đó. Qua đó, cần có giải pháp để nâng cao hiệu quả quản lý hoạt động bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ tại đền Giẻ Sen trong thời gian tới.

Chương 3

MỘT SỐ GIẢI PHÁP NÂNG CAO HIỆU QUẢ BẢO TỒN VÀ PHÁT HUY GIÁ TRỊ VĂN HÓA THỰC HÀNH TÍN NGƯỠNG THỜ MẪU TAM PHỦ TẠI ĐỀN GIỄ SEN TRONG THỜI GIAN TỚI

3.1. Những yếu tố tác động đến công tác bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ

3.1.1. Tác động của quá trình toàn cầu hóa, hội nhập quốc tế và truyền thông toàn cầu

Sự tác động của các yếu tố này đang mang lại cả những cơ hội và thách thức đối với công tác bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ. Quá trình toàn cầu hóa, hội nhập quốc tế đưa đến những giá trị, tạo nên những nền cảnh mới, dẫn đến nguy cơ làm thay đổi các chuẩn mực, giá trị của một cộng đồng dân tộc; có thể tác động làm thay đổi những chuẩn mực trong việc thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ...

3.1.2. Tác động của quá trình công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước và phát triển kinh tế

Trong thời gian gần đây, những tác động từ mặt trái của nền kinh tế thị trường đã ảnh hưởng nhất định đến công tác bảo tồn và phát huy giá trị di sản thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ của người Việt trên địa bàn Thành phố Hà Nội nói chung và tại đền GiỄ Sen nói riêng.

Tác động mặt trái của nền kinh tế thị trường cũng đã làm cho hoạt động thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ xuất hiện nhiều biến tướng: nhiều người lại làm quá xa hoa, cầu ước những điều không hợp đạo lý, hoặc làm biến dạng nghi lễ để thu tiền, đó chính là sự biến tướng, mê tín dị đoan hoặc là các hoạt động trục lợi; một số hoạt động của tín ngưỡng thờ Mẫu mang tính thương mại hóa, với mục đích trục lợi kinh tế. Sự nhiễu loạn, biến tướng trong các nghi lễ của tín ngưỡng này đang là một thực tế phức tạp, làm xói mòn những giá trị tốt đẹp của nó.

3.1.3. Một số vấn đề có tính nguyên tắc trong bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ

Một là, bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ trong bối cảnh hiện nay cần phải trên cơ sở kế thừa có chọn lọc các giá trị có ý nghĩa định hướng cho sự phát triển bền vững đất nước. Cần phải tập trung chọn lọc tinh hoa giá trị

văn hóa của thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ để bảo tồn và phát huy..

Hai là, bảo tồn và phát huy các giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ phải đồng thời với việc sáng tạo những giá trị văn hóa mới.

Ba là, bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ phải tiến hành đồng thời với việc tiếp thu tinh hoa văn hóa của nhân loại. Đ

3.2. Giải pháp

3.2.1. Tiếp tục hoàn thiện các văn bản quản lý nhà nước về bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ

3.2.2. Đẩy mạnh tuyên truyền nâng cao nhận thức về bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ

3.2.3. Xây dựng môi trường văn hóa lành mạnh trong hoạt động thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu tại đền Giẻ Sen

3.2.4. Tăng cường sưu tầm tài liệu về di tích đền Giẻ Sen và tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ tại đền Giẻ Sen

3.2.6. Đẩy mạnh việc thực hiện chủ trương xã hội hóa trong bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu tại đền Giẻ Sen

3.2.7. Tăng cường công tác thanh tra, kiểm tra, giám sát và thi đua khen thưởng

Tiểu kết Chương 3

Từ thực trạng hoạt động bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa thờ Mẫu Tam phủ tại đền Giẻ Sen và dự báo các yếu tố tác động đến công tác bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ, tác giả đã đưa ra các giải pháp nhằm nâng cao hiệu quả quản lý đối với hoạt động bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ. Những giải pháp này giúp các nhà nghiên cứu hiểu thêm về thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ và việc bảo tồn, phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ tại đền Giẻ Sen.

KẾT LUẬN

Tín ngưỡng thờ Mẫu là hiện tượng văn hóa tín ngưỡng tâm linh độc đáo trong hệ thống tín ngưỡng dân gian đa thần của người Việt và đã được UNESCO chính thức ghi danh vào danh sách DSVH phi vật thể đại diện của nhân loại từ năm 2016.

Tác giả đã tập trung phân tích, khái quát một số vấn đề chung về bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ; các văn bản của Đảng, Nhà nước và của chính quyền các cấp làm căn cứ cho việc bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ; khái quát về đền Giẻ Sen tại thôn Nội, xã Đức Thượng, huyện Hoài Đức, thành phố Hà Nội. Cùng với việc phân tích các chủ thể tham gia hoạt động bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ tại đền Giẻ Sen, tác giả đã đi sâu vào phân tích thực trạng công tác bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ tại đền Giẻ Sen như: Triển khai thực hiện các văn bản về bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ; Tổ chức giáo dục, trao truyền các giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ; Tổ chức tuyên truyền, quảng bá về giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ; Bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa của không gian thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ; Phát huy vai trò của cộng đồng trong bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ. Đồng thời, tác giả cũng đã chỉ ra những kết quả đạt được; những tồn tại, hạn chế và nguyên nhân của những tồn tại, hạn chế trong công tác bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ tại đền Giẻ Sen.

Trên cơ sở thực trạng công tác bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ tại đền Giẻ Sen, tác giả đã đưa ra những dự báo về các yếu tố đến công tác bảo tồn và

phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ; đề xuất hệ thống 07 giải pháp nhằm nâng cao hiệu quả công tác bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ tại đền Giẻ Sen. Đó là: Tiếp tục hoàn thiện các văn bản quản lý nhà nước về bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ; Đẩy mạnh công tác tuyên truyền nâng cao nhận thức của các chủ thể trong việc bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ; Xây dựng môi trường văn hóa lành mạnh tại đền Giẻ Sen; Tăng cường công tác đào tạo và nghiên cứu khoa học, sưu tầm tài liệu về di tích và tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ tại đền Giẻ Sen; Tiếp tục phát huy vai trò của các chủ thể cộng đồng trong bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam Phủ; Đẩy mạnh việc thực hiện chủ trương xã hội hóa trong bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ tại đền Giẻ Sen; Tăng cường công tác kiểm tra, giám sát và thi đua khen thưởng. Các giải pháp này cần phải được thực hiện một cách đồng bộ, hiệu quả nhằm bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ, vừa đáp ứng nhu cầu tinh thần của nhân dân, vừa phục vụ cho quá trình phát triển kinh tế - xã hội của huyện Hoài Đức cũng như của Thành phố Hà Nội./.